

**Nina Ožegović (ur.) – Zorislav Antun Petrović (izvr. ur.), *Suzbijanje korupcije u Hrvatskoj u srednjem vijeku II*, Zagreb: Institut za kulturu i etiku – Fakultet političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu, 2016., 145 str.**

U izdanju je Instituta za kulturu i etiku i Fakulteta političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu objavljen 2016. godine drugi tom knjige *Suzbijanje korupcije u Hrvatskoj u srednjem vijeku*. Udruga Kultura i etika bila je 2014. godine izdavačem prvoga toma knjige istoga naslova. Dok su u prvom tomu knjige prikazane najznačajnije protukorupcijske odredbe u srednjovjekovnim aktima i statutima Kvarnera i Dalmacije, u drugom su tomu prikazani oni statuti hrvatskih srednjovjekovnih gradova koji nisu bili obuhvaćeni prvim tomom knjige, odnosno jedanaest statuta od Buzeta na sjeveru do Hvara na jugu.

Knjiga je podijeljena na uvodnik i jedanaest poglavlja od kojih se svako poglavlje odnosi na prikaz jednoga statuta. Radi boljega pregleda evolucije protukorupcijskih rješenja u odnosu na razvoj društva, statuti su kronološki poredani. U svakom je poglavlju prikazana kratka povijest nastanka statuta te njegove glavne osobine, s posebnim naglaskom na problematiku korupcije. Na kraju je svakoga poglavlja naveden popis literature.

U uvodniku autor projekta Zorislav Antun Petrović navodi neka od rješenja u borbi protiv korupcije koja su se primjenjivala u srednjem vijeku, ističe važnost borbe protiv korupcije u svrhu održavanja društva te skreće pozornost na doprinos ove studije u svrhu rješavanja toga problema.

U prvom poglavlju Marta Dragičević Prtenjača s Pravnoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu obrađuje *Brački statut* koji najvećim dijelom datira iz 1305. godine dok su neki dijelovi nešto starijega datuma. Za *Brački je statut*, kao i za ostatak hrvatskoga statutarnog prava srednjega vijeka, karakteristično nepoznavanje načela zakonitosti, odnosno odredba po kojoj nema kaznenoga djela bez zakona i nema kazne bez zakona (*nullum crimen sine lege, nulla poena sine lege*) te je stoga osoba mogla biti kažnjena samo ako je analogijom potvrđena sličnost njezina slučaja sa sličnim slučajem određenim *Statutom* ili slučajem reguliranim običajnim pravom i utvrđenim kao kazneno djelo. Iz nekih je odredaba *Bračkoga statuta* razvidno poznavanje određenih vrsta koruptivnoga ponašanja, poput podmićivanja (primanja i davanja mita), zlorabe položaja i ovlasti te nekih oblika sukoba interesa koji ne moraju predstavljati koruptivno ponašanje u kaznenopravnom smislu, ali mogu predstavljati plodno tlo za njegov nastanak.

U drugom poglavlju Željko Radić s Pravnoga fakulteta Sveučilišta u Splitu obrađuje problematiku *Trogirskoga statuta* iz ranoga 14. stoljeća. U njemu se ističe niz odredaba kojima je cilj sprečavanje proizvoljnosti pri izboru komunalnih dužnosnika te obnašanja njihovih službi, u čemu se mogu prepoznati elementi suzbijanja zlorabe vlasti, korupcije i sukoba interesa. Zlorabe su se službi nastojale spriječiti njihovim vremenskim ograničavanjem te zabranom njihova gomilanja u rukama istih osoba ili istodobnoga obnašanja nespojivih funkcija.

Slijedi rad Tomislava Galovića s Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu i Renate Lukić Galović iz Državne uprave za zaštitu i spašavanje, Zagreb o *Statutu rapske komune* iz 14. stoljeća. Najveći se broj primjera borbe protiv korupcije i sprečavanja sukoba interesa može pronaći u posljednjoj, petoj knjizi *Statuta* koja se odnosi na problematiku prisege (i izbora) kneza i općinskih službenika. Korupcija i mogući sukobi interesa nastojali su se spriječiti nizom odredaba kojima se regulirala vlast kneza i gradskih službenika.

Zdenka Janeković Romer iz Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti Zavoda za povijesne znanosti u Dubrovniku bavi se problematikom suzbijanja korupcije, sukoba interesa i zloupotrebe službe u *Hvarskom statutu* iz 14. i 15. stoljeća. U srednjovjekovnim je gradskim upravama, pa tako i hvarskoj, često dolazilo do zloupotrebe položaja i ovlasti. Spominju se različiti prekršaji, poput sukoba interesa, nezakonitoga pogodovanja i raznih neregularnih postupaka. Tu su i razni proceduralni prekršaji iz pravosudne prakse, poput odlaganja ročišta i donošenja presude, zaobilaženja zakona i primanja mita. Bilo je također slučajeva gomilanja službi, zlouporabe ovlasti te njihovo korištenje u partikularne interese, a često se zloupotrebljavao i sustav zakupa, odnosno davanje u zakup raznih komunalnih prihoda onome tko bi ponudio najvišu zakupninu. Takve zlouporabe nastojale su se spriječiti elektoralnim praksama, kratkim mandatima, rotiranjem službenika, »vakancijama« i raznim odredbama koje su sprečavale sukob interesa, poput zabrane kumuliranja službi, ograničenja kretanja komunalnih službenika te redovita nadzora komunalnih magistratura. Sudstvo, financije i gospodarske službe zbog svoje su iznimne podložnosti zlouporabi položaja smatrane najvažnijim područjima u kojima su donesene norme nadzora nad službenicima.

Tomislav Galović bavi se analizom *Šibenskoga statuta*. Odobren je 1412. godine, s reformacijama koje su potvrđene 1461., a tiskan je 1608. godine u Veneciji pod naslovom: *Volumen statutorum legum, et reformationum civitatis Sibenici cum tabula rubricarum*. Na snazi je ostao sve do pada Mletačke Republike 1797. godine. U *Statutu* nalazimo niz odredaba koje sprečavaju širenje nepotizma kod izbora dužnosnika te zlouporabu službe za stjecanje materijalnoga bogatstva. Za članove je gradskoga Vijeća također bilo nužno da budu pismeni, a za šibenskoga kancelara, kancelara građanskih parnica i javnoga notara da imaju položen ispit pred povjerenstvom. Posebna se odredba odnosila na problematiku ilegalne gradnje kojom se osobama raznih položaja ili staleža zabranjuje poduzimanje gradnje nekoga građevinskog objekta iznad javnoga puta šibenske općine te bez znanja nadležnih poduzimanje rušenja stare zgrade ili njezina ponovnoga građenja na glavnim ili sporednim ulicama. Između ostaloga, ističe se i značaj *Statuta* s obzirom na današnji izgled i očuvanost Šibenika te uvrštenje njegove katedrale na UNESCO-ovu listu svjetske kulturne baštine.

Dalibor Čepulo s Pravnoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu bavi se problematikom sukoba interesa i korupcija u *Paškom statutu* iz 15. stoljeća. *Statut* je utvrdio ustroj paške općine, nadležnost i postupanje njezinih upravnih i sudskih tijela te druge oblike života zajednice. Iako su odredbe koje se odnose na sprečavanje korupcije razmjerno malobrojne i fragmentirane, njihovo je značenje u odnosu na cjelokupnu zajednicu i njezino

funkcioniranje bilo je percipirano kao jedno od najbitnijih jer je zajednica mogla pravilno funkcionirati jedino održavanjem interesne ravnoteže u društvu, korektnim provođenjem izbornih procedura i racionalnim donošenjem odluka u upravi i sudstvu. Što se tiče njihove fragmentarnosti, to je bila odlika srednjovjekovnih statuta koji su kazuistički koncipirani, a brojne su mjere protiv korupcije i sukoba interesa bile prisutne i u običajnom pravu. Za razliku od drugih srednjovjekovnih statuta *Paški statut* pridaje veliku pozornost preventivnom sprečavanju korupcije. Posebna se pozornost pridaje i uređenju sudske prakse, njezinoj nepristranosti, korektnosti i transparentnosti kod donošenja odluka.

Željko Radić s Pravnoga fakulteta Sveučilišta u Splitu dao je prikaz značaja *Poljičkoga statuta* iz 15. stoljeća. On je tvorevina narodnoga pravnog genija čime se uvelike razlikuje od većine srednjovjekovnih statuta primorskih gradova koji su uglavnom rezultat prožimanja i sinteze različitih pravnih kultura. Stoga su javno mnijenje i strogi kolektivni moral, utkani u zajednicu, odvrćali od zlorabe javnih ovlasti te zajedno s društvenom solidarnošću i principom zajedništva predstavljali snažan antikorupcijski potencijal.

Ozren Kosanović s Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Rijeci obradio je statute istarskih gradova Poreča, Novigrada, Pule, Buzeta, Bala i Vodnjana. *Statut grada Poreča* potječe iz 14. stoljeća dok su statuti ostalih navedenih gradova kodificirani tijekom 15. stoljeća. Postoji izvjesna sličnost između normi istarskih gradskih statuta. Uglavnom se to odnosi na procedure izbora pojedinih službenika i njihove ovlasti, trajanje mandata, iznos plaće i dodatnih primanja te kazne zbog eventualnog lošeg rada službenika. Postojala je svijest o razdvajanju privatnoga i javnog interesa te se nastojalo zakonski odrediti odgovornosti gradskih službenika. Kao bitan trenutak utvrđivanja te odgovornosti postojala je prisega prilikom stupanja na dužnost. Procedura je predviđala da se kod izbora službenika javno i naglas čitaju odredbe o pravilima izbora i propisi o svakoj pojedinoj službi. Time se osiguravalo da svatko tko je izabran, bude javno upoznat s odredbama statuta čime je bilo onemogućeno naknadno pozivanje službenika na nepoznavanje njegovih odredbi. Uz to su službenici bili dužni iz vlastite imovine nadoknaditi eventualnu štetu koju bi proizveli vlastitim nesavjesnim i nepromišljenim djelovanjem, a vijećnici koji su ih izabirali, odgovarali su kao jamci svojom imovinom, stoga je vijećnik bio dodatno motiviran da pazi i nadgleda rad službenika. Svaki se postupak krivotvorenja ovjerenoga dokumenta također strogo kažnjavao, kao i ovjeravanje lažnoga sadržaja.

Drugi tom knjige *Suzbijanje korupcije u Hrvatskoj u srednjem vijeku* uspješno nadopunjuje projekt započet prije dvije godine pruživši prikaz onih statuta koji nisu bili obuhvaćeni prvim tomom. Knjiga daje izvanredan poticaj svim istraživačima srednjovjekovnoga statutarnog prava na području Hrvatske, a i šire. Ona također može koristiti svima onima koji se zanimaju za povijest korupcije i protukorupcijskoga djelovanja te može biti od pomoći dužnosnicima dajući im primjer baštinjenoga načina sprečavanja korupcije.

Hendi Hrelja